

Freden i Kiel 1814.

Efter det store slag ved Leipzig i oktober 1813 gjaldt det for de allierede at forfølge sejren. Napoleons hære skulle forjages fra det vestlige Tyskland, og hvis det ikke i løbet af kort tid kom til fred, skulle koalitionen samle sine styrker for at gøre det helt af med hans militærmagt på fransk grund. Hver enkelt deltager i koalitionen havde at indrette sig herefter, og de allieredes interesser samlede sig udelukkende om, at denne plan blev fulgt. Som chef for de allieredes nord-armé blev også den svenske kronprins Carl Johan forpligtet til at følge parolen. Han måtte love at føre de styrker, der var stillet under hans kommando, frem til Holland og Nedre Rhinen. Samtidig gik England ind på en ny subsidie-traktat, hvorefter Sverige skulle have £ 100.000 månedlig til hærens fornødenheder, og få dage efter, at det blodige folkeslag var endt, kunne nordarméen sætte sig i bevægelse vest på.

Ret mange dagsmarcher var arméen dog ikke kommet, før Carl Johan dirigerede dens kerne mod nord, og kun en del af hæren lod han fortsætte mod det nordvestlige Tyskland og Holland. Det var hans hensigt at benytte, hvad han mente var et gunstigt øjeblik til det opgør med Danmark, som han i år og dag havde planlagt.

Ved 1812 års politik havde Carl Johan og den svenske regering opgivet tanken om at tilbageerobre det Finland, der var gået tabt 1808—09, og i stedet havde man opnået Ruslands samtykke til, at Norge skulle løsrives fra Danmark og knyttes til Sverige. Dette var det centrale punkt i flere aftaler mellem den svenske og den russiske regering 1812, mest kendt aftalerne i Åbo, og siden havde de to koalitions-

magter England og Preussen ved traktater med Sverige forpligtet sig til at støtte denne politik.

I praksis havde magterne imidlertid ikke været så ivrige efter at få Norge forenet med Sverige. Der var ingen tvivl om, at de fortrød de løfter, de havde afgivet i kampens hede for at opnå effektiv støtte i krigen mod Napoleon. En enkelt af de store koalitionsmagter, Østrig, havde slet ikke villet deltage i handelen om Norge. Hver gang Carl Johan havde fundet anledning til at foreslå skridt, der kunne bringe løftet til indfrielse, havde stormagterne ment, at der forelå andre opgaver, som var mere nødvendige at løse.

Når han nu i slutningen af 1813 satte alt ind på at føre sin politik igennem, måtte han derfor være forberedt på, at de også denne gang ville sætte sig imod. Der var dog stor forskel på, hvorledes de forskellige magter kunne tænkes at stille sig. Preussen var foreløbig af ringere indflydelse og knapt nok befriet for franskmænd; Østrig var militært set på behagelig afstand; afgørende var derimod Englands og Ruslands stilling.

Overfor Englænderne valgte Carl Johan så vidt muligt at holde dem udenfor i håb om, at opgøret med Danmark kunne være forbi, før de nåede at lægge hindringer i vejen. Ret længe kunne sagen dog ikke hemmeligholdes. Ikke mindre end to engelske gesandter fulgte i de dage Carl Johans hovedkvarter, dels Edward Thornton, der var engelsk gesandt i Sverige, dels lord Stewart, en broder til den engelske udenrigsminister Castlereagh. De to udsendinge reagerede meget forskelligt på, hvad de oplevede¹. Thornton synes slet ikke at opdage noget påfaldende. Det er et spørgsmål, om han på dette tidspunkt havde fulgt Carl Johan så længe, at han lå helt under for hans vindende egenskaber, eller om han var købt til at være passiv. Carl Johan forstod sig jo som bekendt godt på, hvad penge kunne bruges til, og bestikkelser spillede afgjort en rolle i hans foretagender. I alt fald er Thorntons tavshed i depecherne til Castlereagh højst påfaldende.

¹ Thorntons depecher til Castlereagh findes i F. O. 73/83 og 73/84, Stewarts i F. O. 64/90 og 64/91 i the Public Record Office, London.

Anderledes forholdt Stewart sig. Han havde øjnene med sig. Allerede før Leipzigslaget havde han lagt mærke til, at Carl Johan mest af alt spekulerede på opgøret med Danmark: »hans planer, mundtlige og skriftlige ytringer går alle i retning af operationer der«¹. Stewart tvivlede nok heller ikke om, hvad hensigten var, da nordarméen ændrede marschretning; men Carl Johan havde sin forklaring færdig og påstod, at han blev truet i sin højre flanke af et fransk korps under marskal Davout, der stod i og omkring Hamburg, og at dette korps skulle uskadelliggøres. Stewart måtte indrømme, at der var noget i denne påstand og turde derfor ikke skride ind, men henvendte sig til sin kollega lord Cathcart, der fulgte koalitionsens store hovedkvarter og kunne forske, hvad russerne mente om sagen.

Den russiske indstilling var på forhand venligere over for Carl Johan end den engelske. Det var jo Rusland, der skulle profitere af handelen ved at beholde Finland. I øjeblikket syntes czar Alexander dog ikke at være begejstret for Carl Johans udflugter. Han mente, nordarméens chef kunne fortsætte sin marsch med hovedstyrken imod Holland og nøjes med at udskille et korps til at passe på Davout. Dette foranledigede Carl Johan til at sende to af sine mest fremragende hjælpere, hofkansleren Gustav Wetterstedt og generalen Gustav Löwenhielm, til czaren for at vinde ham for et angreb på Davout. Da Gustav Löwenhielm blev indisponeret, blev det i stor udstrækning hans endnu dygtigere broder Carl Löwenhielm, der kom til at diskutere sagen med czaren². Han havde en sjælden evne til at vinde Alexander for sig, og det blev sikkerlig af betydning ved denne som ved senere lejligheder.

I første omgang blev udfaldet rigtignok, at czaren fastholdt sit synspunkt, idet han kunne henvise til, at Østrig på hans opfordring havde påtaget sig at mægle i det vanskelige

¹ Stewart til Castlereagh ¹/₁₀ 1813, F. O. 64/90.

² C. Löwenhielms og G. Wetterstedts depecher til Carl Johan findes i Konung Karl XIV Johans papper nr. 13 og 18, Riksarkivet, Stockholm; hertil slutter sig breve fra C. Löwenhielm til G. Wetterstedt i samme serie nr. 6.

spørgsmål; med engelsk og russisk billigelse havde Metternich sendt en østrigsk diplomat, grev Bombelles, til København, for at han skulle råde den danske konge til eftergivenhed.

Siden lykkedes det imidlertid hofkansler Wetterstedt at opnå Alexanders billigelse af, at Carl Johan gik mod Danmark med den styrke, han selv anså for tilstrækkelig, hvis ikke den østrigske mægling gav resultat. Czaren ville nødig undvære nordarméens tropper længere end højst nødvendigt: men Carl Johan turde dog nok besætte Holsten og efterlade en hær til at passe på danskerne, blot han ikke førte krigen for langt nord på i Jylland (»à la pointe de J.«)¹.

Uden at opholde sig over detaljerne erklærede Carl Johan sig tilfreds med czarens udtalelser, og 1. december åbnede han angrebet på Danmark og gik ind i Holsten, idet han karakteristisk nok lod Davout være i fred i Hamburg. Uden væsentlig modstand besatte han i løbet af få dage det meste af hertugdømmet med undtagelse af de to fæstninger Glückstadt og Frederiksort. Et forsøg på at afskære tilbage-toget for en større dansk styrke mislykkedes dog, idet danskerne 10 dec. slog sig igennem ved Sehested og slap ind i Rendsborg fæstning. Allerede før denne episode havde den danske hærledelse imidlertid bedt om våbenstilstand, og 15. december undertegnedes en våbenhvile i Rendsborg, hvorefter et bælte blev ladet åbent mellem de danske og de svenske styrker i Sydslesvig, medens de danske forblev i Rendsborg og krigen fortsattes om Glückstadt og Frederiksort. Sidstnævnte plads, som kun var en ubetydelig fæstning, overgav sig inden jul; men Glückstadt blev genstand for en regulær belejring med bombardement².

Carl Johan var hermed nået så langt frem, som han kunne i forståelse med Rusland. Han havde besat Holsten, der på den tid blev anset for den danske konges rigeste landskab, og således skaffet sig en besiddelse, der kunne fast-

¹ Wetterstedt til Carl Johan 22/11 1813, i seriens nr. 18.

² Krigens gang belyses ved aktstykker udgivet i Meddelelser fra Krigsarkivet, ved C. F. Sørensen, VII-VIII, København 1896—1900. Se også C. F. Sørensen: Kampen om Norge i Aarene 1813-14, I-II, København 1871.

holdes som pant, indtil man i København kom på tanke om at udlevere Norge.

Prisen havde imidlertid i visse henseender været høj. Skønt Carl Johan vel mere end nogen anden havde æren af de krigsplaner, der førte til Napoleons nederlag ved Leipzig, var han på forhånd ikke elsket blandt de allierede. Fra den dag, han brød aftalen om at føre sine styrker mod Holland og satte kurs mod nord, blev han af de fleste allierede ligefrem lagt for had. I virkeligheden var hans verdenshistoriske rolle dermed udspillet. Han måtte herefter nøjes med den nordiske skueplads. De franske planer, som hans biograf, Torvald T:son Höjer¹, har gjort så meget ud af, forblev i virkeligheden en luftkastel. Navnlig fik han England imod sig. Da Castlereagh vandt klarhed over sammenhængen, blev han rasende. Det er nok med rette, Höjer mener², at Carl Johans uven, grev Pozzo di Borgo, der netop kom til London i de dage, bidrog til at forværre denne sindsstemning. Der var dog anledning nok alligevel til den engelske utilfredshed. Carl Johan havde jo svigtet den fornemste af alle opgaver, at koncentrere mest mulig kraft mod uhyret Napoleon. Castlereagh langede i flere skrivelser voldsomt ud efter Thornton, der havde ladet, som om han intet forstod, og stævnedes ham til sig, når han snart efter selv kom til kontinentet; men Thornton vovede at unddrage sig ordren, og begivenhedernes hastige strøm fritog ham for yderligere bebrejdelser.

Imidlertid var Bombelles nået til København og havde forvoldt stor opstandelse i danske regeringskredse. Hidtil havde kong Frederik 6. under alle forhold afslået at give slip på Norge eller på dele deraf. Når der nu ankom en repræsentant for den eneste af de allierede stormagter, hvormed Danmark levede i fred, måtte hans forslag om at vise føjelighed naturligvis overvejes nøje. Edv. Holm og Aage Friis har forlængst fremdraget vidnesbyrd om de betragtninger,

¹ T. T. Höjer: Carl XIV Johan, II, Kronprinstiden, Stockholm 1943, 235—77.

² T. T. Höjer: Carl Johan i den stora koalitionen mot Napoleon, Uppsala 1935, 360.

Bombelles sendelse gav anledning til i København¹. Kongen måtte for første gang i mange år sammenkalde et statsråd. Det mødtes 3. december, og efter gentagne forhandlinger lykkedes det udenrigsminister Niels Rosenkrantz at få majestæten til at komme Bombelles i møde. Kongen modtog Østrigs mægling og sagde ja, dels til at afstå Trondhjem stift til Sverige, dels til at slutte sig til koalitionen mod Napoleon.

Da dette kom Carl Johan for øre, blev han grebet af den højeste uro. Selvfølgelig havde det aldrig været hans mening at nøjes med Trondhjem stift alene. Den ledende tanke i den svenske udenrigspolitik, 1812 års politik, var jo netop, at hele den skandinaviske halvø skulle samles under een krone, for at den derved kunne opnå »insulær« sikkerhed i forhold till omverdenen. Når man fra østrigsk side havde ment at kunne nøjes med afståelsen af Trondhjem stift, skyldtes det vistnok, at den svenske regering selv i foråret 1813 havde erklæret sig tilfreds med at få dette stift afstået straks, når aftaler om resten af Norge så kunne træffes på den almindelige fred.

Siden våbenhvilen var indtrådt, havde Carl Johan sit hovedkvarter i Kiel, og her sad han nu utålmodigt og ventede på, at danske forhandlere skulle dukke op for at tale om fred; men hans tålmodighed blev sat på en hård prøve i de korte dage før jul, medens vinteren begyndte at strenges. Da flere døgn gik, uden at noget viste sig, sendte han en af sine generaler, Tawast, til København med fredsforslag. Før generalen nåede frem, havde den danske regering imidlertid som sin forhandler afsendt sin tidligere gesandt i Spanien Edv. Bourke, og det var lykkedes at formå Bombelles til at ledsage ham til det vanskelige møde. Disse herrer kom til Kiel natten før juleaften, og derefter begyndte forhandlingerne i Kiel.

¹ Aktstykker er udgivet af Aage Friis i Danske Magasin, 5. række IV; oversigt over begivenhederne findes i Edv. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, VII, 2. halvbind, 442—56; se også Yngv. Nielsens gennemgang af aktstykker i Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger 1877, nr. 12.

Fra begyndelsen var der dog ikke tale om egentlige fredsforhandlinger. Bourke havde kun fuldmagt til at forhandle om våbenstilstandens forlængelse. Før den danske regering gjorde yderligere indrømmelser end dem, den havde gjort over for Bombelles, ønskede den at høre stormagternes mening, og en kurer var afrejst til det store hovedkvarter for at hente deres svar. Efter Carl Johans opfattelse kunne det naturligtvis udelukkende betragtes som udslag af dansk nederdrægtighed, når Bourke kun ville forhandle om yderligere våbenstilstand. Alt hvad der foregik, syntes at vise, hvorledes den danske regering bestræbte sig for at trække tiden ud. Dette var slemt nok, fordi den svenske kronprins af sine allierede havde fået besked på at ordne sig med Danmark i en vis fart. Endnu værre pres på hans nerver måtte det dog lægge, at han havde fået efterretning om, at de allierede nylig havde forhandlet med Frankrig, og at de havde søgt at holde Sverige uden for disse forhandlinger. Det var det første åbenlyse udslag af, at stormagterne ville gøre sig til formynder over de mindre stater. Hvis disse forhandlinger nu førte til en almindelig fred, nåede kronprinsen måske ikke at få tag i sit bytte, før fredsen glen svævede over landene.

Den modtagelse, han lod blive Bourke til del, var formelt yderst hensynsfuld, men reelt særdeles ubehagelig. Bourke skrev meget levende depecher om sine oplevelser, og hans indberetninger skildrer forhandlingerne langt mere indgående, end de svenske og især de engelske kilder¹.

Kronprinsen modtog Bombelles om formiddagen; men kl. 1 kom Bourke ind. Den første samtale varede et par

¹ Bourkes depecher i: Akter fra og om Kammerherre Bourkes diplomatiske Sendelse til det svenske Hovedkvarter i Anl. af Fredsforhandlingerne 1813—15, I, læg 3, Dept. f. u. Anl., Sverrig Ie, nr. 67, Rigsarkivet, København; hertil må føjes akter i den nævnte samlings pakke III, læg 2 og 7; en del af akterne er trykt af Aage Friis i Danske Magasin, 5. række IV. De svenske beretninger om forhandlingerne findes i koncept i serien Högkvarteret 1813—14, nr. 2 og 3, Riksarkivet, Stockholm. De engelske indberetninger indeholdes i Thorntons depecher i F. O. 73/84 og 73/90 i the Public Record Office, London.

timer. Carl Johan talte på vanlig vis med rivende tungefærdighed og uden at lade Bourke sige ret meget. Efter at have udmalet, hvor meget freden hastede, erklærede han, at han ikke ønskede Østrigs mægling, og at Danmark ved at slutte sig til Napoleon havde holdt på den forkerte hest og nu måtte tage følgerne. Endvidere lod han Bombelles overrække to traktatudkast, idet han ville have, at Bourke skulle vælge mellem dem og underskrive en fred sub spe rati; men det ville Bourke naturligvis ikke inklade sig på.

Om eftermiddagen var det Wetterstedt, der tog Bourke under behandling, idet han truede Danmark med store ulykker. Bourke holdt sig imidlertid stiv og udtalte sin forundring over, at en fyrste, der ønskede at ligne Napoleon så lidt, kunne stille så hårde betingelser og overgå ham i magtmissbrug; stort mådehold ville have skaffet en sådan fyrste et bedre navn.

Om aftenen blev Bourke igen kaldt til Carl Johan, og denne gang blev han modtaget i nærværelse af alle dignitarer og fremmede gesandter. Kronprinsen holdt først en tale og tilbød en seks dages forlængelse af våbenstilstanden, hvis han til gengæld kunne få Glückstadt overdraget. Dette savnede Bourke imidlertid fuldmagt til at gå ind på, og til slut måtte kronprinsen da under indtryk af Østrigernes forestillinger bevilge forlængelsen på den betingelse, at danskerne imens skulle standse overførelsen af tropper fra Fyn til Jylland. Ved Bombelles mellemkomst blev det bestemt, at stilstandsperioden skulle udnyttes til at sende de to fredsforslag til København.

Thornton gjorde sit bedste for at hindre våbenstilstandens forlængelse, men blev af de tilstedeværende østrigere omvendt, så at også han anbefalede den, da Carl Johan æskede hans mening. I sine indberetninger hævder han, at han selv var ophavsmanden til forslaget om, at Bourke skulle underskrive sub spe rati, og han betegner Østrigs mægling som ligefrem ondsksfuld¹.

¹ Thornton til Castlereagh ²⁷/₁₂ 1813, F. O. 73/84, London.

Af særlig interesse er de udtalelser, som Carl Johan under forhandlingerne fremsatte om Norge. Han havde slet ikke til hensigt at erobre landet. Nordmændene skulle ikke betale skat; de var frie og skulle beholde deres love; de kunne udfærdige andre love, hvis de ville (her antydes altså, at Norge skulle have selvstyre). De kunne sælge kron-godserne til, hvem de ville. De skulle kun ind under den svenske krone for at hindre krig mellem Norge og Sverige. De skulle endog blive frie for at have kongen i landet, eller i hvert fald skulle de kun bekoste hans ophold en ganske kort tid af året. Det er, som om Carl Johan allerede så den ordening for sig, der siden gennemførtes i praksis.

Under forhandlingerne hævdede Carl Johan, at der var stor utilfredshed blandt den danske konges undersåtter, og at det ville være let at fremkalde et oprør i København, hvortil Bourke svarede, at oprør lettere kunne gentages mod erobrerne end mod den legitime hersker. Carl Johan sagde også, at jo længere danskerne strittede imod, des strengere blev freden, ja han truede med at erobre hele kongeriget og lod Wetterstedt oplæse den artikel i Åbotraktaten, hvorved Rusland gav ham rådighed over Sjælland. En ny hersker over Holsten var allerede fundet, og Jylland fik man nok anbragt. Kort sagt, den danske konge kunne ikke bevare dynastiets rettigheder, hvis han ikke straks gav efter over for Carl Johans krav¹.

Man genkender ganske Carl Johans måde at gribe sagerne an på. Det fremgår af Bourkes referater, at han personlig var overbevist om, at der ikke var andet at gøre end at bøje sig; men meget klogt afparerede han alle forslag og gjorde ikke en eneste indrømmelse. I virkeligheden løste han sin opgave at opnå forlængelse af våbenstilstanden; den blev undertegnet 26 dec. Han kunne derefter trække sig tilbage til Slesvig for at afvente nærmere ordre.

Samtidig med at disse ting foregik i Kiel, fremlagde Tawast Carl Johans betingelser i København; men da han kun

¹ Bourke til Rosenkrantz ²⁵/₁₂ 1813 i pk. I i anførte aktsamling København.

blev holdt hen af Rosenkrantz, forlod han i overensstemmelse med sin instruks byen ved udløbet af den første våbenstilstand. Han mente ikke, han kunne fortolke instruksen, så han kunne forlænge sit ophold til udløbet af den anden våbenstilstand¹.

De overvejelser, som de svenske fredsforslag nødvendigvis måtte fremkalde i København, førte til, at Rosenkrantz 31. december 1813 udarbejdede nye instrukser for Bourke. Ud over de indrømmelser, som allerede var gjort Bombelles, gik den danske konge nu med til, at de tre sydlige norske bispedømmers forhold skulle optages til behandling på den endelige fredskongres, og at de eventuelt kunne afstås, hvis der blev ydet antagelige godtgørelser for dem. Også Trondhjem stift skulle der ydes godtgørelse for. Bourke bemyndiges denne gang til at føre virkelige fredsforhandlinger både med Sverige og England; men Frederik 6. ville endnu ikke endeligt fraskrive sig det sydlige Norge².

Dette var imidlertid ikke nok for Carl Johan. Da Bourke mødte op med de danske indrømmelser, blev han pure afvist, og 5. januar 1814 om morgenen måtte han forlade Kiel uden resultat. Efter at våbenstilstandens forlængelse var udløbet, kunne krigen mellem Sverige og Danmark den 6. januar genoptages. Samtidig overgav Glückstadt sig til svenkerne.

Imens havde kong Frederik og Rosenkrantz forladt København og begivet sig til Fyn, hvor de slog sig ned på Hindsgavl ved Lillebælt for at være nærmere ved de afgørende forhandlinger. En hård vinter var sat ind, og kurerer og diplomater havde nu de største vanskeligheder med at befare de snefyldte veje.

På Hindsgavl mødte Bourke kongen og udenrigsministeren; også Bombelles kom til stede, og på hans kraftige opfordring sagde kongen nu ja til at afstå hele Norge, rig-

¹ Tawasts indberetninger til Carl Johan i Konung Karl XIV Johans papper nr. 16.

² Instrukserne til Bourke findes i pk. II i den anførte aktsamling i København; hertil haves også Rosenkrantz' koncepter i samlingens pk. I.

tignok igen mod vederlag, men denne gang ikke betinget af, at Danmark fandt vederlaget antageligt; talen var kun om sådanne godtgørelser, som magterne kunne finde — det eneste sikre var Svensk Pommern og øen Rügen, som Carl Johan længe havde været parat til at sætte ind.

Rosenkrantz udarbejdede dernæst i en række punkter de krav, der skulle fremsættes fra dansk side såvel til Sverige som til England, således om tilbagegivelse af de kolonier, englænderne havde besat, om krigsfanger og opbragte skibe og alt sligt, som indgår i en almindelig fredsslutning. Hele denne instruks dateredes 7. januar, og dagen efter føjedes nogle særlige punkter til vedrørende Norge, om indbyggernes rettigheder og om fordelingen af det danske riges statsgæld, det punkt, som efter freden voldte de længst udtrukne forhandlinger.

Først efter at denne instruks var udfærdiget, og Bourke for tredje gang rejst til Kiel, ankom baron Foullon som kurer fra stormagternes hovedkvarter med efterretning om deres opfattelse af situationen. Denne var så mistrøstlig, at den ikke skulle få den danske regering til at forsøge yderligere modstand.

De forhandlinger om de dansk-svenske mellemværender, der fandt sted mellem de allierede hovedmagter, foregik i Freiburg i Breisgau og er ligesom alle de internationale forhandlinger mellem Sverige og de øvrige koalitionsmagter grundig undersøgt af Höjer¹.

En kurer fra Bombelles var ankommet til det store hovedkvarter den 19. december, og det første indtryk her havde været, at alt ville gå let efter de indrømmelser, kong Frederik 6. havde gjort over for Bombelles i begyndelsen af december. Det var dog ikke gået så glat. Juleaften skrev den engelske repræsentant lord Aberdeen ganske vist til

¹ T. T. Höjer: Carl Johan i den stora koalitionen mot Napoleon, 1935, 388—404; kilder er bl. a. C. Löwenhielms indberetninger til Carl Johan i Konung Karl XIV Johans papper nr. 13, Stockholm, Bildts breve til Wetterstedt i samme series nr. 5 og Aberdeens depecher til Castlereagh i F. O. 7/103, London.

Castlereagh: »Jeg har aldrig skrevet til Deres Ekcellence med så dyb tilfredshed som i dette øjeblik. Jeg ser nu en gunstig udsigt til at afslutte det spørgsmål, som blandt alle har været det vanskeligste, og hvis problemer det næppe forekom muligt at løse«¹. Om morgenen samme dag havde Aberdeen og Metternich overlagt sagen sammen med den russiske minister Nesselrode. Deres forslag var da, at Danmark skulle afstå Trondhjem stift straks og resten af Norge ved den almindelige fred mod at få Svensk Pommern og Rügen samt de godtgørelser, men fandt egnede. Danmark skulle vel slutte sig til koalitionen, men ikke stille tropper til krigen mod Frankrig; Holsten skulle straks rømmes af koalitionen styrker.

Disse betingelser skulle imidlertid godkendes af czaren, før de kunne anses for fastslåede, og Alexander fandt dem utilfredsstillende. Nu som før og siden tog han helt parti for Sverige uden hensyn til Ruslands traditionelle forståelse med Danmark. Metternich forelagde czaren ikke mindre end fire forskellige forslag til sagernes afgørelse; men ingen af dem fandt nåde for det kejserlige øje. Alexander dikterede selv en femte mulighed, hvorefter Carl Johan skulle holde Holsten besat, til han havde fået Norge i sin magt. Det kom herover til et kraftigt sammenstød mellem Metternich og Alexander. Metternich påstod, at det var at gøre nar af den kejserlige østrigske mægling; men Alexander var i forvejen irriteret over de allieredes brud på Schweiz' neutralitet, og han fandt støtte hos Aberdeen, der slet ikke synes at have haft noget princip at følge i det norske spørgsmål. Carl Löwenhielm fastholdt czaren ved det svenskvenlige standpunkt med samme ubegribelige overlegenhed som altid. Det endte da med, at Metternich måtte give efter. Den østrigske mægling blev opgivet, og Danmark var udleveret til Carl Johans nåde. Aberdeen skrev derom: »For første gang har jeg ved denne lejlighed iagttaget den yderste utilfredshed og misfornøjelse hos den østrigske minister«².

¹ Aberdeen til Castlereagh 24/12 1813, F. O. 7/103.

² Aberdeen til Castlereagh 31/12 1813, F. O. 7/103.

Ved de afsluttende forhandlinger i Kiel kom Carl Johan således til at stå med al den støtte, han kunne ønske sig, medens Danmark stod ganske alene. Det var under de mest ydmygende omstændigheder, Bourke 10. januar om aftenen indfandt sig i Kiel. I fire døgn fortsatte derefter forhandlingerne til deres afslutning natten mellem 14. og 15. januar, uden at hverken Rosenkrantz eller Wetterstedt fik nogen rigtig legemlig eller sjælelig hvile, ja de havde næppe tid til at spise.

Efter omstændighederne fik Bourke vistnok det bedst mulige ud af det. Det er bekendt, hvorledes han takket være Wetterstedts uvidenhed om de historiske forhold reddede nordhavsøerne Grønland, Island og Færøerne for den danske krone. De kunne vel heller ikke siges at være nødvendige for at skaffe Sverige-Norge »insulær« sikkerhed.

Mindre kendt er den diskussion, der opstod under forhandlingerne, om nordmændene nu også ville lade sig afstå. Rygter havde fundet vej, at de ville sætte sig imod, og at statholderen prins Christian Frederik ville lade sig udråbe til konge. Herved meldte sig det problem, om den danske konge og den danske regering vilde støtte sådanne selvstændighedsbestrebelse. Rygterne blev taget op til behandling i et samlet møde af alle tilstedeværende ministre og diplomater. Man kom her til det resultat, at man burde stole på, at den danske konge var i god tro ved afståelsen; man mente ikke, at Frederik 6. ville risikere fred og ro for sine stater ved at understøtte uro i Norge; man ventede heller ikke, at Christian Frederik ville udsætte sig for at miste arveretten til Danmark ved at sætte sig op mod stormagterne. »Ske, hvad der vil«, skriver Bourke, »jeg er sikker på, at vor gode og beundringsværdige herre aldrig vil samtykke i at kompromittere sit høje navn. Vi bliver måske ulykkelige, men forbliver uden fejl, og gid vor ære må være uplettet til det sidste. Jeg er så gennemtrængt af disse følelser, at jeg har sagt alt, hvad jeg har kunnet, for at afgive forsikringer. Jeg får kuldegysninger ved tanken på den fremtid, som

venter det stakkels Danmark, hvis vi bryder med dette princip¹.

Som bekendt havde de forsikringer, Bourke afgav, ikke særlig stor værdi. Nordmændene trodsede freden, Christian Frederik tog kongenavn, og Bourke kunne siden have fået et meget ubehageligt møde med Carl Johan, hvis ikke skæbnen i sin mildhed havde hindret ham i at være i nærheden, da kronprinsen fik efterretning om begivenhederne i Norge. Det blev en anden dansk udsending, Juel, som Carl Johan udøste sin galde over².

Faren for den norske modstand fik endnu Carl Johan til at kræve Holstens besættelse opretholdt; i det mindste ville han holde fæstningerne Frederiksort og Glückstadt. Her satte Bourke imidlertid ind med held. Holsten betød overmåde meget for den danske finanskasse.

Over for Thornton var Bourke for så vidt mindre heldig, som han næppe opnåede ret mange fordele på stedet. Forgæves søgte han at få tilbagegivet den stolte flåde, som englænderne havde bortført fra København 1807. Forgæves søgte han at opnå en engelsk garanti for Frederik 6.s besiddelse af de stater, han havde tilbage; det var imod Englands princip at give den slags garantier før den endelige fred. Forgæves søgte han at hindre afståelsen af øen Helgoland, som England partout ville have. Det værdifuldeste for Danmark ved freden med England var tilbageleveringen af de danske kolonier, som under krigen var blevet besat af englænderne; men de blev til syvende og sidst kun leveret tilbage i den stand, hvori de fandtes, og det var forgæves, at Bourke først fik vedtaget, at de skulle tilbagegives med en erstatning for tabte indtægter, som det var sket efter besættelsen i 1801. Englænderne havde da måttet punge godt ud, og bestemmelsen herom i den originale Kielerfred blev på

¹ Bourke til Rosenkrantz ¹⁴/₁ 1814 i pk. III, læg 7, i den anførte aktsamling i København.

² Juel til Rosenkrantz ¹³/₃ 1814 i: Akter fra og om Kammerherre, Generaladjutant K. F. Juels Sendelse til Kronprinsen af Sverrig 1814, Dept. f. u. Anl., Sverrig Ie, nr. 70, Rigsarkivet, København.

Englands forlangende erstattet med nogle tillægsaftaler af 7. april 1814.

Endvidere måtte Bourke gå med på en artikel mod negerhandel, skønt han med fuld ret kunne hævde, at Danmark havde været den første kolonimagt, der forbød denne trafik. Endelig måtte han tage til takke med de subsidier, som Thornton kunne tilbyde til underhold for et auxiliærkorps på 10.000 mand, som Danmark ved tiltrædelsen af koalitionen skulle stille til krigen mod Frankrig.

Til freden føjedes nogle hemmelige artikler, hvoraf en lod Frederik 6. beholde ejendomsretten til grevskabet Laurvig i Norge, en anden bevilgede ham 1 million rigsdaler svensk. Det viste sig siden at være et problem, hvorvidt disse penge var en yderligere sum til dækning af udgifterne ved auxiliærkorpset, eller det var en art delvis købesum for Norge. Frederik 6. var meget imod det sidste synspunkt, for han ville ikke have, det skulle hedde, at han havde solgt sine lande og undersætter for penge.

Med de nævnte bestemmelser blev fredstraktaterne såvel med England som med Sverige undertegnet om natten kl. 2—4 mellem den 14. og 15. januar 1814. De dateredes den 14. januar, skønt underskrifterne foretoges efter midnat.

I Danmark herskede der som bekendt delte meninger, om man burde have kæmpet alvorligere for at beholde Norge. Kun få udtalte sig åbent derom; i den enevældigt styrede stat skulle man jo vogte på sine udtalelser. Grundtvig er den mest kendte af dem, der havde ønsket kampen. Edv. Holm omtaler, hvor skuffet Frederik af Hessen blev, da forsvaret blev opgivet.

Med kendskab til de internationale forhandlinger før og efter freden tør det siges, at store udsigter til at beholde Norge havde den danske konge ikke, selv om han havde kæmpet derfor. Øjeblikkets to mægtigste stater England og Rusland havde garanteret dets afståelse til Sverige, og selv om begge fortrød og vaklede noget i deres beslutninger, var det svenske diplomati i stand til at fastholde dem ved deres løfter.

Men det kan ikke nægtes, at Danmark kunne have afstedkommet stor ravage ved at sætte sig til modværge. Carl Johan havde nok fået czarens billigelse af et felttog mod Holsten, men det var ikke velset, hvis han gik op i Jylland. Det vakte i sig selv den største modvilje og ødelagde hans gode navn blandt de allierede, da han svigtede Leipzig-aftalen og lod sin hær marchere mod Danmark i stedet for mod Holland. Hvis ikke han i en hast var vendt tilbage til den rette vej, ville de allierede sandsynligvis være blevet endnu mere vrede på ham. Hvis Danmark ved sin modstand havde formået at trække tiden mere ud og binde Carl Johan til den danske krigsskueplads på længere tid, er det ikke helt sikkert, de allierede udelukkende havde samlet deres vrede mod Frederik 6.

Man tør derfor nok sige, at den danske konge hastede vel meget med at slutte fred. Han tabte ved denne som ved andre lejligheder hovedet. Ganske vist ville Jylland have lidt en del ved en svensk indmarch: men hvis danskerne havde undgået et afgørende slag, kunne de have drillet svenskerne længe; den hårde vinter ville have plaget invasionshæren, og følgerne ville have været temmelig uberegnelige.

Med den ordening, som blev truffet i Kiel, besegledes en af de største politiske omvæltninger i Skandinavien. Sverige nåede at se generationers drøm virkeliggjort. Den danske krone led et skæbnesvangert tab, som den aldrig forvandt. For nordmændene blev freden i Kiel udgangspunkt for en ny national udvikling på godt og ondt. For Norden som helhed blev Kielerfreden et afgørende skridt hen imod en opdeling i småstater, som først og fremmest var i stormagternes interesse.

Georg Nörregård.